

Tisztelgés a helyismeret munkásai előtt

Széljegyzetek egy különleges életrajzi lexikonhoz

Néhány hónappal ezelőtt kaptam egy könyvet. Amikor kibontottam a kisded csomagot, nagyon megörültem. Rögtön belekukkantottam, és az íróasztalom sarkára tettem, hogy emlékeztessen magam: ezt a küldeményt tüzetesebben is meg kell nézni. Azóta, ha akadt egy kis időm, gyakran lapozgattam benne. Közben fokozatosan érlelődött a meggyőződése, hogy erre a kötetre a szélesebb szakmai közvélemény figyelmét is illene felhívni. Hiszen olyan gyakran emlegetjük – többször leírtam én is, és egyetemi-főiskolai speciálkollégiumaimon rendszeresen elmondom a leendő kollégáknak –, hogy a helyismereti tájékoztatás fontos segéd-eszköze lehet a helyi gyűjtők és kutatók név- és címjegyzéke. És most elkészült egy mintaszerű adattár, amely az egyik magyarországi megye múltját és jelenét tudományos igényességgel vizsgáló, az ottani honismereti mozgalomban munkálkodó, és minderről rendszeresen publikáló személyek életrajzi és bibliográfiai információit tartalmazza.

A *Ki kicsoda Győr-Moson-Sopron megye helyismereti kutatásában?* című bio-bibliográfia a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár gondozásában látott napvilágot. Nyilván nem véletlen, hogy ez a szellemi műhely vállalta ebben a kategóriában a hazai úttörés hálás–hálátlan feladatát. A megyében régóta igen intenzív helytörténeti–helyismereti kutatómunka folyik, a lokálpatriotizmus megnyilvánulásának számos példája ismert. A könyvtárak jó részének helyismereti gyűjtő, feltáró és publikációs tevékenysége köztudottan magas színvonalú, több metodikai kezdeményezés is fűződik a nevükhöz, egyebek között a lokális életrajzi lexikon műfajában is jeleskedtek. A közreadó intézmény igazgatója és igazgatóhelyettese egyaránt a helyismeret elkötelezettje, és a kiadvány szerkesztője, *Mennyeiné Várszegi Judit* is hosszabb ideje dolgozik ezen a területen. Az összeállítás mind tartalmában, mind a választott megoldások módozataiban méltó a helyi hagyományokhoz, és tanulmányozása az ország más pontjain is hasznosítható tanulságokkal szolgálhat.

A 285 oldalra terjedő lexikon 302 élő személy adatait tartalmazza. Az utóbbi tény már az előszóban olvasható, és egyébként is könnyen kideríthető, mert a szócikket sorszámozták. A rokonszenves eljárást a részletes felvilágosítást nyújtó használati útmutató indokolja: itt – nálunk még mindig nem magától értetődően! – az eligazodást személynév és földrajzi index segíti. Közelebről: a szócikkekben szereplő személy- és a megyéhez (a történelmi Győr, Moson és Sopron vármegyét is felölelve) tartozó földrajzi nevekre kereshetünk vissza. Az anyaggyűjtés kérdő-

íven történt, ám a kihagyott vagy hibás információkat a könyvtár gyűjteményének, katalógusainak és biográfiai adatbázisának alapján pótolták és kijavították. (Természetesen méltányolták a személyiségi jogokat, vagyis aki nem óhajtott a kötetben szerepelni, az kimaradt, mint ahogy azokat sem vették fel, akik nem válaszoltak a megkeresésre.) A szerkesztő messzemenően támaszkodott a külföldi és hazai tapasztalatokra (Szinnyi József máig példaadó hatalmas opusáig visszanyúlóan). Az adatközlésben megbízhatóságra, hitelességre és egységességre törekedett, és amennyire a külső szemlélő megítélheti, ez a szándék valószínűleg nagyon csekély hibaszázalékkal teljesült. Egy-egy kutatóról vagy honismereti aktivistáról a következő adatokat közlik, minden csoportnál az egyedül helyeselhető időrendben: név, foglalkozás, születési hely és dátum; szülők, gyermekek; tanulmányok, munkahelyek; kutatási terület; honismereti és közéleti tevékenység, kitüntetések, hobbi, helyismereti munkák (vagyis a lokális közlemények), bibliográfia (a személyről megjelent biobibliográfiai információk – ha egyáltalán vannak ilyenek – lelőhelyei), a róla szóló irodalom (ide értve a recenziókat is). A kéthasábos szedésnél a szócikkek többsége háromnegyed-egy, némelyik azonban hat-hét hasábot foglal el. Tehát a kiadó a szokásos rövidítések alkalmazásán kívül nem takarékoskodott a hellyel, főleg a bibliográfiai adatközlésnél nem. A tanulmányok, ismeretterjesztő közlemények, bibliográfiai és faktográfiai összeállítások stb. mellett feltüntették a filmeket, a tévéfelvételeket, és az elektronikus, köztük az interneten elérhető dokumentumokat, és olykor még a kéziratban maradt feldolgozásokat is. Ily módon a kiadvány hosszú-hosszú ideig alapvető segédlete lesz a Győr-Moson-Sopron megyéről születő irodalomnak.

Az életrajzi adatok felsorolása többféle elemzésére is lehetőséget vagy indítékot kínál, de a részletek taglalását ezúttal hagyjuk meg a helyismereti–honismereti tevékenység szociológiai vonatkozásai iránt érdeklődőknek (ha lesznek valaha ilyen kollégák). Most talán elég annyit megjegyezni: ez a lexikon ismét érzékletesen bizonyítja, hogy hazánkban rendkívül széles és differenciált azoknak a köre, akiket a lokalitás vonzása cselekvésre készítet. Sok-sok főiskolai–egyetemi oktató, kutatóintézeti munkatárs, tanár és tanító, lelkész, közművelő, szakkörvezető, muzeológus, levéltáros stb. szerepel a kötetben, és szép számmal kerültek be könyvtárosok. Sajnálatos viszont, hogy hiába keressük néhány kolléga nevét; meglepő, hogy a szerkesztő sem kapott szócikket. Mennyeiné Várszegi Judit „hivatásos és nem hivatásos helytörténészek”-et, illetve „a megyében élő” és „országosan ismert” kutatókat említi. Noha a két ellentétpár valósága aligha vitatható, és semmiképpen sem bíráló élel írom, a megfogalmazás mégis elgondolkodtató. A teljes kifejtés szétfeszítené egy könyvismertetés kereteit, így csak két problémát vetnék fel. Nehéz meghúzni a határvonalat a hivatásos és a nem hivatásos kutató között, és az esetek számottevő hányadában nemigen érzékelhető színvonalbeli különbség az ún. hivatásos és az ún. amatőr szerzők között. Ezért alighanem célszerűbbnek látszanak – mert a minőségi eltérést hívebben tükrözik és a tudományosság szempontjaihoz is igazodnak – a „kutató” (szakértő) és a „dilettáns” kifejezések. (A dilettánsoknak meg nyilván nincs helye egy válogató jellegű lexikonban.) Nem egészen világos az országos elismertség kritériuma sem, más megközelítésben a „helyi” és az „országos” jelzők tartalma. A helyismereti könyvtárosok számára ugyanis nyilvánvaló, hogy az előbbi nem a minőségre, hanem a lokális kötődésre utal. Ezért aligha kérdőjelezhető meg (és tudatosan a mostani összeállítás gyűj-

tőrkörén kívül eső példával élek), hogy a híres soproni helytörténész, Házi Jenő városi főlevéltárnok, akadémikus a huszadik századi magyar történetírás egészének egyik kiemelkedő alakja volt.

Szerencsére az összeállításban nem csak helytörténészek és e tudományterülethez szorosan kapcsolódó régészek, néprajztudósok szerepelnek, bár a számszerű többséget kétségkívül és szükségszerűen ők alkotják. A győriek örvendetes módon a helyismeret fogalmát tágan, átfogóan, idegen szóval: komplexen értelmezték. Már a foglalkozások megjelölése, és még inkább a közlemények címe egyértelműen bizonyítja ezt. Jelen van a társadalmi mozgás valamennyi szektora: gazdaság és különféle ágai, társadalmi és népesedési viszonyok, életmód, politika, közigazgatás, vallás, egyházak, szociális gondoskodás, egészségügy, sport, oktatás, közművelődés, tudomány, műemlékvédelem, építészet, képző- és zeneművészet, irodalom, sajtó, környezetvédelem, idegenforgalom stb. Hasonló tematikai teljesség jellemző a megye és települései természeti környezetét vizsgáló termékek számbavételére: geofizika, geológia, talajtan, vízrajz, növény- és állatvilág stb.

Bőven sorolhatnánk még a kiadvány erényeit (például szívesen időznék a bibliográfiai tételek közlésének gazdaságos technikájánál) és a böngészés közben támadt gondolatokat. Úgy vélem azonban, hogy az eddig elmondottak is kellően igazolják a recenzió elején megelőlegezett megállapítást: a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár fontos, módszertanilag finoman kiérlelt, könnyen és kitűnően használható kézikönyvvel gazdagította a helyismereti irodalmat. Bátran megjósolható, hogy a kutatók, a könyvtárosok, a honismereti mozgalom résztvevői, az érdeklődők gyakran fogják forgatni. Más megyék helyismereti könyvtárosainak szintén melegen ajánlható, hogy vegyék kézbe, gondolkodjanak el fölötte.

(Ki kicsoda Győr-Moson-Sopron megye helyismereti kutatásában? Szerk.: Mennyei-né Várszegi Judit. Győr, 2006. Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, 288 p.)

Bényei Miklós

3K
3K 3K 3K
3K 3K
3K